

Asgari Ücretle Çalışan İşçilerin Covid-19'a Bağlı Yaşadığı Sorunlar ve Devletin Sunduğu Çözümler

The Problems Experienced by Minimum Wage Workers due to Covid-19 And The Solutions Offered by the Government

Rumeysa DİNÇER¹, Yelda YILMAZ², Doğaç Niyazi ÖZÜÇELİK³

Yayın geçmişi:

Makale gelişi:

23.11.2022

Revizyon:

13.12.2022

Kabul tarihi:

02.01.2023

Yayımlanma tarihi:

10.03.2023

Anahtar kelimeler:

Covid-19,

Asgari ücretli

çalışanlar,

Sosyal devlet

Keywords:

Covid-19,

Minimum wage workers

Social state,

Özet: Bu çalışmanın amacı, Covid-19 sürecinde asgari ücretle çalışan kişilerin yaşadığı sorunları ortaya çıkarmaya çalışmak ve devletin konu ile ilgili sunduğu çözümleri ele almaktır. Bu çalışma, nitel bir yöntemle ele alınmış olup 20 gönüllü katılımcı ile yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Erişilen bulgulara içerik analizi ile ele alınmış olup bulguların gerçekliğinin artması için direkt alıntılar yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların Covid-19 sürecinde hem maddi sorunlar hem de aile içi geçimsizlik yaşadığı görülmektedir. Yaşanılan sorunların ise genellikle katılımcılar tarafından halledilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Birçoğu devlet yardımlarından faydalanmadığını ve yapılan yardımların yeterli görmediklerini ifade etmiştir. Yardım önerileri ise daha çok nakdi yardım yönünde olduğu gözlemlenmiştir. Asgari ücretle çalışan kişilerin sorunlarına daha fazla eğilmeli ve bu konuda asgari ücretli çalışan kişilerin de talepleri göz önüne alınmalıdır. Ayrıca yapılan yardımların ayrıntıları asgari ücretle çalışan kişilere daha iyi aktarılmalı ve başvuru sonraki aşamaların daha efektif sonuçlar alma yönünde çalışmaların yürütülmesi elde edilen bulgulara göre önem arz etmektedir.

Abstract: This study aims to reveal the problems experienced by people working for minimum wage during the Covid-19 process and to discuss the solutions offered by the state. This study was executed with a qualitative method based on interviews with 20 volunteer participants. The findings were addressed through content analysis and direct quotations were made to increase the reality of the findings. As a result of the discussions, it is seen that the participants experienced both financial problems and family conflicts during the Covid-19 process. It is understood that the difficulties encountered are generally tried to be solved by the participants. Many of them stated that they did not benefit from state aid and that they found it sufficient. It has been observed that aid offers are mostly mainly directed at cash aid. More attention should be paid to the problems of people working for the minimum wage, and the demands of those working for the minimum wage should also be taken into consideration; the details of the aids should be better conveyed to the people working with the minimum wage, and the following of the application should be carried out to achieve more effective results, according to the findings.

1. Giriş

Ücret, bir kişinin geçinme kaynağı olarak tanımlanırken devlet içinde vergi kalemi olmasının yanı sıra refah belirtisi olarak da görülmektedir (Eser, 2022: 93). Asgari ücret ise bir işçiye günlük ödenebilecek minimum miktar olarak bilinmektedir (Wikipedia, 2022). Günümüzde asgari ücret kararları 5 devlet, 5 işveren ve 5 işçiden oluşan Asgari Ücret Tespit komisyonu tarafından alınmakta ve asgari ücrette alınan artış kararları oy çokluğuyla belirlenmektedir (Aslan, 2019: 144). Asgari ücret, en geç iki yılda bir değişmekle beraber Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca Asgari Ücret Komisyonu tarafından belirlenmektedir (T.C. Resmî Gazete. Asgari

¹Arş. Gör.- İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye, rumeysadincer@esenyurt.edu.tr, 0000-0003-3795-8901

²Arş. Gör.- İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye, yelda.yilmaz@izu.edu.tr, 0000-0003-0129-5130

³Prof. Dr.- İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye, dogacniyazi.ozucelik@iuc.edu.tr, 0000-0002-7752-0667

Ücret Yönetmeliği, 2004). Asgari ücret değişikliği temelde birçok faktörden etkilenmektedir. Bunlardan birisi de tüm dünyayı etkisi altına alan pandemi sürecidir.

Pandemi, dünya genelinde etkisi olan salgın hastalıkları ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Wikipedia, 2022). Covid-19 ise yaşanan son pandemi olarak bilinmektedir. 2019 Aralık ayında ilk kez Çin'in Wuhan kentinde görülmüş olan salgın; solunum yolu belirtileri (ateş, öksürük, nefes darlığı) olan ve ölümlerle sonuçlanabilen bir hastalıktır. Hızla dünya geneline yayılan Covid-19 Türkiye'de ilk olarak 11 Mart 2020 tarihinde görülmüş ve ülke geneline yayılmıştır. WHO (Dünya Sağlık Örgütü) tarafından da 11 Mart 2020 Covid-19 pandemisi ilan edilmiş ve pandemi sürecinde birçok ülke temel hakları da kapsayan kısıtlayıcı tedbirler almak zorunda kalmıştır. Türkiye'de bu ülkeler arasında yer almaktadır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2022).

Covid-19 adlı hastalığa bağlı olarak yaşanan pandemi süreci, dünya genelinde pek çok soruna sebep olmuştur. Bu alanlardan birisi de çalışma hayatıdır. Çalışma hayatı içerisinde hem işverenleri hem de işçileri olumsuz yönde etkileyen pandemi, devlet tarafından alınan önlemlerle engellenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada da asgari ücretli çalışan kişilerin salgından dolayı yaşadığı sorunlar ve bu sorunlara yönelik üretilen çözümler incelenmiştir.

1.1. Asgari Ücret

Avrupa'da Sanayi Devrimi'nin ardından tarımdan sanayiye geçişle birlikte pek çok insan fabrikalarda çalışmaya başlamıştır. Ancak uzun saatler boyunca ve zor koşullar altında çalışmaya başlamış olmalarına rağmen hak ettikleri ücret karşılığını alamamıştır (Özkiraz ve Talu, 2008: 109). Liberal politika anlayışı gereğiyle duruma devlet müdahalesinde bulunulmamıştır. Bunun sebebi ise piyasanın kendi kendisini düzene sokacağı anlayışla hareket edilmesidir. Beklenenin olmaması zamanla işçileri harekete geçirmiş ve "Ludist hareket" olarak bilinen işçi eylemiyle birlikte devlet duruma müdahale etmeye başlamıştır. Devletin ilk müdahalesinden biri de asgari ücretin belirlenmesi olmuştur (Öçal ve Karaalp-Orhan, 2018:649).

18. yy. Avrupa'sında Sanayi Devrimi sonrası emek sömürsünün arttığı ve işçilerin alım gücünün düştüğü görülmüştür. Bu durum beraberinde insan onuruna layık standartları gerekli kılmış ancak devletin belirledikleri asgari ücret tutarının ülkeden ülkeye farklılaştığı bir sistem geliştirilmiştir.

Diğer ülkelere nazaran Türkiye'de sanayileşme sürecinin geç başlaması, işçi sorunları ile daha geç yüzleşmeye sebep olmuştur. Türkiye'de asgari ücret düzenlemesi ilk olarak 3008 ve 1936 sayılı İş Kanunu'nda yer almış ve ilk uygulanma tarihi 1951 yılı olarak ilan edilmiştir (Korkmaz, 2004: 57). İlk olarak yaşa ve bölgeye göre değişkenlik gösteren asgari ücret, yapılan düzenlemelerle birlikte 1974'te bölgeye, 2014 yılında ise yaşa göre değişkenlik göstermemeye başlamıştır. Zamanla sistem merkezleşmiş ve herkese tek bir ücret verilecek şekilde tasarlanmıştır (Yolvermez, 2020; 2447).

Günümüz Türkiye'sine gelindiğinde asgari ücret bölgesel, yaş kriteri, deneyim bağlamında ve sektörel düzeyde hiçbir farklılık göstermemektedir. Ancak verilen asgari ücretin yoksulluk sınırına bile ulaşmadığı, işçinin insanlık onuruna yakışır bir yaşam sürmesine izin vermediği aktarılmaktadır (Yücel, 2019; 359). Ülkemizde asgari ücrette yaşanan sorunlar; asgari ücretli çalışan sayısının çoğalması, asgari ücretli çalışanın ailesinin asgari ücretin belirlenmesi aşamasına dâhil edilmemesi, asgari ücretten yüksek vergiler alınması ve ülkede yer alan bölgesel değişikliklerin göz önünde bulundurulmaması şeklinde sıralanabilen durumlardan kaynaklanmaktadır (Eser ve Terzi, 2008: 134).

Asgari Ücret Yönetmeliğine göre asgari ücret; işçinin bir günde çalıştığı emeğin karşılığı olup gıda, beslenme, barınma, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını minimum düzeyde karşılayabileceği tutarda olmalıdır (Akgül, 2016: 100). İşverenlerin bu duruma itiraz etmemesine karşın işçi federasyonları ile bazı araştırmacılar sosyal devlet anlayışına dayanarak bu ihtiyaçların aileyi de kapsayacak şekilde olması gerektiğini ifade etmektedir (Aslan, 2019: 144).

1.2. Covid-19'a Bağlı İş Hayatında Yaşanan Sorunlar

Covid-19'a bağlı olarak yaşanan süreçte dünya genelinde pek çok ülke farklı sorunla yüzleşmiştir. Devletler ise bu sorunları çözmek için bir dizi tedbir almak durumunda kalmıştır. Bu süreçte ekonomi alanında da sorunlar boy göstermeye başlamıştır (Eroğlu, 2020; 226). Bahsi geçen sorunlar Kara (2020: 270) ve Yürekli'ye (2020: 35) göre; ham maddenin tesis edilememesi, müşteri kaybına bağlı olarak talepte düşüşlerin yaşanması, iş yerlerinin kapanması veya küçülmeye gitmesi ile yatırımların azalması gibi sorunlardır. Aydın'a (2020: 181) göre sorunlardan bir tanesi de işten çıkarılmaya bağlı olarak sosyal güvenlik sistemine prim girdisinin azalmasıdır.

Covid-19'un ekonomi üzerine etkileri sektörel düzeyde de değişmektedir. Eğlence, AVM ziyaretleri, tatil ve seyahatler, konaklama, giyim gibi alanlarda olumsuz etkileri daha fazla görülürken insan sağlığı, sosyal hizmet, kamu hizmetleri ve eğitim gibi alanlarda etkilerinin daha az deneyimlendiği yazarlar tarafından aktarılan bilgiler arasındadır (Balci, 2020: 47; Deloitte, 2020:4).

1.3. Covid-19'a Bağlı İş Hayatında Yaşanan Sorunlara Yönelik Devletin Çalışmaları

Covid-19 pandemisine bağlı olarak iş hayatında yaşanan sorunlar arasında işyerlerinin kapanması, çalışanların işten çıkarılması, çalışma saatlerinin azaltılması ve buna bağlı olarak üretimde yavaşlama gibi durumlar sayılabilmektedir (ILO, 2020). Yukarıda değinildiği üzere çalışma hayatında yaşanan bu sorunlarla baş edebilmek ve zararı en aza indirmek için devlet eliyle birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler; Kısa çalışma ödeneği, evden çalışma, işçinin ücretli veya ücretsiz izne ayrılması, işçinin fesih hakkı, işverenin iş sözleşmelerini fesih hakkı, iş görmenin kısmi süreli olarak yerine getirilmesi, telafi çalışmalarıdır. Bu başlıklar aşağıda ele alınmıştır.

Kısa çalışma ödeneği, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun Ek Madde 2'sinin kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği başlığı altında düzenlenmiştir. Kısa çalışma ödeneği, ülkede olağanüstü sayılan durumlarda iş yerinin çalışma süresini daha kısa bir süreye çekmesi ve yahut kısmen veya tamamen (3 ayı geçmeyecek) kapatılması üzerine ödenen bir ödenektir (İşkur, 2022). Kısa çalışma ödeneğinin amacı, hem işçinin hem de işverenin mücbir sebeplerden doğan engeller karşısında mağdur olmamasıdır. Verilme süresi 3 ay ile sınırlıyken Cumhurbaşkanı kararı ile bu süre 6 aya kadar uzatılabilmektedir. Covid-19 salgını da hastalık kimliğiyle zorlayıcı sebepler arasında yer almaktadır. Salgının yayılmaması için alınan önlemler, işyerlerinin üretimini kısıtlamış veya duraksatmıştır. Bu durumun çalışanları mağdur etmemesi için Covid-19'a yönelik ek düzenlemelerde kullanılan tedbirler arasında kısa çalışma ödeneği de yer almaktadır (Yürekli, 2020: 36).

Covid-19 pandemisine dair alınan önlemlerden birisi de evden çalışmadır. Evden çalışma, gelişen teknolojik aletlere paralel olarak iş hayatının bir bölümünün ev hayatında gerçekleştirilmesidir (Erdem, 2004: 80). Altyapısı müsait işlerin evden çalışmaya geçirilmesi önerilmektedir. Evden çalışmada alınması gereken önlemler arasında; çalışana gerekli ekipmanın tedarik edilmesinde yardımcı olma, fiziki sağlık için gerekli molaların teşviki, teknolojik aletleri kullanmada gerekli yönlendirmelerin yapılması, iletişimin sağlıklı bir şekilde ilerlediğinden emin olunması ve evde bakıma ihtiyacı olan diğer bireyler göz önünde bulundurularak çalışma saatlerinin esnetilmesi yer almaktadır. (Korkmaz, 2020: 120).

Pandemi başında işverenler, işçilerini işten çıkarmak yerine askıda da olsa iş akdinin devamı için ücretsiz izne çıkarma isteklerinde bulunmuştur. İşinden ayrılmak istemeyen işçiler ise genel olarak iş sözleşmesini feshetmek yerine sessiz kalmıştır. Kanunen bu durum uygun olarak atfedilirken devlet ücretsiz izne ayrılan işçilerin mağdur olmaması için "nakdi ücret desteği"nde bulunmaktadır (Aydın, 2020: 187).

İşçiler sağlık sebeplerinden dolayı anlaşmasında hangi şartlar olursa olsun iş sözleşmesini feshedebilmektedir. Covid-19'un sağlık konusunda büyük bir tehdit edici unsur olması sebebiyle

de işverenler çalışma koşullarıyla ilgili tedbir almakta ancak buna rağmen iş sözleşmelerini fes edebilmektedir (Yürekli, 2020: 38). İş sözleşmesi fes edilen işçi ise, kıdem tazminatı alırken ihbar tazminatını alamamaktadır.

Yapılan düzenlemelerden önce işçinin kendi çevresinden doğan zorlayıcı bir sebepten dolayı, bir hafta süreyle işe gelmemesi durumunda işverenin iş sözleşmesinde yazan tarihi beklemeksizin iş sözleşmesini feshedebilmesi mümkündür. Covid-19 süreci sonrası ise kısa çalışma ödeneği alan iş yerlerinin işçinin iş sözleşmesini feshetmesine sınırlama getirilmiştir. Ardından yapılan farklı bir düzenlemeyle birlikte, ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan sebepler dışında işverenin iş sözleşmesi hakkı da yasaklanmıştır (Eser, 2022: 113).

Pandeminin etkisiyle azalış gösteren üretimin olumsuz bir getirisi olarak, işverenler bazı ekonomik sorunlarla yüzleşmektedir. Bu durumla baş edebilmek için çalışma sürelerinde kısaltmaya gitmekte veya iş yerinde küçülmeye gitmektedirler. Kısmi zamanlı çalışma ise beraberinde işçinin ücretinin düşmesine yol açmaktadır. Yasal olarak bakıldığında işveren bu durumu işçiye yazılı olarak bildirmek ve onayını almak durumundadır (Aydın, 2020: 191). Bu bakımdan kısmi süreli çalışma işverenin iş yerini ayakta tutması için yaptığı yasal bir eylem olarak kabul edilmektedir.

Telafi çalışma süresi normal şartlarda iş yerindeki çalışma süresinin engelleyici sebeplerden dolayı düşürülmesinin veya durdurulmasının hemen ardından maksimum 2 ay içerisinde, günlük olarak maksimum 3 saat olmak zorundadır. Pandemi önlemleri ile birlikte bahsi geçen 2 aylık süre 4 aya çıkartılmıştır (Gentilini, Almenfi ve Orton, 2020: 23-24).

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma modeliyle yürütülmüştür. Nitel araştırma; disiplinler arası ve bütüncül bir bakış açısını temel alarak, araştırma sorununu yorumlayıcı bir yöntemle irdelemeyi özümseyen bir yaklaşımdır (Yıldırım, Şimsek, 2013: 91). Bu çalışmada nitel yöntemin seçilmesinin sebebi Covid-19 pandemisine bağlı asgari ücretli işçilerin yaşadığı sorunlara yorumlayıcı bir tarzla yaklaşmaktır. Çalışmada nitel araştırma türlerinden araçsal durum çalışması kullanılmıştır. Literatüre göre tek bir sorun veya durum hedeflendiğinde nitel araştırma türlerinden araçsal durum çalışmasının kullanılması uygundur (Subaşı ve Okumuş, 2017: 422). Bu çalışmada da asgari ücretli çalışanların Covid-19'a bağlı yaşadığı sorunlara odaklanılmıştır. Çalışmanın etik kurul onayı İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan 2021/294 sayılı karar ile alınmıştır. Ek olarak, Sağlık Bakanlığı Bilimsel Araştırma Platformundan çalışmanın uygunluğu için izin alınmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın çalışma grubunu asgari ücret alan toplam 20 çalışan oluşturmaktadır. Örneklem grubuna gelişigüzel örneklem türüyle ulaşılmış olup çevrimiçi formlar üzerinden hazırlanan 5 soruluk yarı yapılandırılmış formu kullanılmıştır. Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen sorular literatür taraması ile desteklenerek oluşturulmuş ve danışman tarafından onay alınmıştır. Veriler çevrimiçi ortamda, <https://docs.google.com/forms> Web sitesinden faydalanılarak toplanmıştır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmakta olup formun başında bu durum belirtilmiş ve katılımcıların gönüllü onamları alınmıştır. Ek olarak formda verilerin sadece bu çalışma için kullanılacağı belirtilmiş, veriler ise anonim bir şekilde toplanmıştır.

2.3. Araştırma Soruları

Asgari ücretli çalışan kişilerin Covid-19'a bağlı yaşadığı sorunlara yönelik yapılan literatür taraması sonucunda araştırmanın bağlamına ve amacına uygun olarak aşağıdaki sorular oluşturulmuştur.

Araştırma Sorusu 1: Asgari ücretle çalışan kişilerin Covid-19 süresince yaşadığı maddi, psikolojik ve sağlık sorunları nelerdir?

Araştırma Sorusu 2: Asgari ücretle çalışan kişiler Covid-19'a bağlı yaşadığı maddi sorunlar doğrultusunda ne gibi sonuçlarla karşılaşmıştır? Bu sonuçlarla nasıl baş etmiştir? Devletin bir kurumuna başvurmuş mudur? Başvurduysa hangi hizmetleri almıştır? Aldığı hizmetlerden memnun kalmış mıdır?

Araştırma Sorusu 3: Asgari ücretle çalışan kişiler Covid-19'a bağlı yaşadığı psikolojik ve sağlık sorunlarını çözmek adına nasıl adımlar atmıştır? Devlete bağlı Toplum Sağlığı Merkezi'ne başvurmuş mudur? Başvurduysa ne tarz hizmetler almıştır? Aldığı hizmetlerden memnun kalmış mıdır?

Araştırma Sorusu 4: Asgari ücretle çalışan kişiler Covid-19'a bağlı yaşadığı sorunlara karşılık devlet sunduğu kısa çalışma ödeneği, işçinin fesih hakkı gibi hizmetlerden destek görmüş müdür? Eğer gördüyse bu destekler tam olarak nelerdir? Gördüğü desteklerden memnun kalmış mıdır?

Araştırma Sorusu 5: Asgari ücretle çalışan kişilerin Covid-19'a bağlı yaşadığı sorunları gidermek için devlet kısa çalışma ödeneği, işçinin fesih hakkı, evden çalışma, işverenin iş sözleşmelerini fesih yasağı gibi düzenlemeler yapmıştır. Asgari ücretle çalışan kişiler bunlardan farklı olarak devletten hangi sorunlara nasıl hizmetler beklemektedir?

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın bulguları Google Formlar üzerinden toplanmış olup erişilen veriler anlam değişikliğine yol açmayacak şekilde imla ve yazım düzenlemesine tabi tutulmuştur. Verilerin analizinde katılımcıların aktardıkları beyanlar doğrudan esas alınmıştır. Erişilen cevaplardan çarpıcı olanlar örneklendirerek çalışmanın yorumları bu doğrultuda desteklenmiştir.

3. Bulgular

Araştırma amacına yönelik oluşturulmuş sorulara verilen cevaplar doğrultusunda bulgular aşağıda sunulmuştur.

Çalışma kapsamında katılımcılara yöneltilen ilk soru “Asgari ücretle çalışan kişilerin Covid-19 süresince yaşadığı maddi, psikolojik ve sağlık sorunları nelerdir?” dir. Elde edilen cevaplara göre bir genelleme yapıldığında; katılımcıların çoğunluğu ilk olarak geçim sıkıntısı yaşadığını, ikinci olarak da uzun süre evde kalmaya bağlı olarak aile içi geçimsizliği yaşadığını ifade etmiştir. Verilen cevaplar arasında öne çıkan cevaplardan birkaçı şu şekildedir:

Katılımcı 12: “Maddi olarak her zaman geçim zorken psikolojik ve sağlık açısından da sürekli tehdit altında olmak yıpratıcı oldu bu süreçte.”

Katılımcı 16: “Normal şartlar altında bile geçim sıkıntısı çektiğimiz halde pandeminin getirmiş olduğu mesai sürelerinin değişmesi azalması ve işten çıkarılmasının üzerine maddi kayıplarımız oluştu. Bu da beraberinde psikolojik ve sağlık sorunlarına yol açtı, ay sonunu getiremem endişesi stres ve sinir bozuklukları ve bunun getirmiş olduğu migren, tansiyon, kilo kaybı gibi sorunlar.”

Katılımcı 18: “İnsanların çalışmasının aksaması maddiyatı gerilettili ve aylık olarak alınan asgari ücret zaten geçim için yeterli değilken daha zorluk çekti aileler. Psikolojik açıdan insanlar aile içinde daha fazla vakit geçirmekten dolayı bunalıma girdiler, aynı yerde uzun süre yaşama sorunları derin bir etki bıraktı. Tabii bu aileden aileye değişkenlik gösterir.”

Farklı hususlara değinilen cevaplara bakılacak olursa;

Katılımcı 1: “Hükümetin bütün zorluklarda olduğu gibi Covid-19 salgını zamanında da bizlere hiçbir maddi destek de bulunmaması sürekli bankalara teşvik etmesi ve tamamıyla onaylanmayan bir aşırı bilinçsizce insanlara zorunlu uygulaması beni en çok rahatsız eden durumlardan birisidir.” diyerek rahatsızlığını dile getirmiştir.

Katılımcı 17: “Korona sürecinde üretimde sıkıntı yaşayan bütün firmalar işçi çıkardı. Artan üretme maliyetlerini ürünlere gramaj düşürerek veya fiyat arttırarak çıkardılar. Ancak asgari ücretlinin kazancını artıracacağı bir durum söz konusu olmadı.” diyerek işten çıkarma ve ürünlerde yapılan değişikliklerden bahsetmiştir.

Katılımcı 19: “Maddi zorluk dükkânı olan kesimi etkiledi bence. Psikolojik sorunlar ise yasaklarda boşanma oranı çok arttı, psikolojik etkisini buradan görebiliriz. Pandemi zaten başlı başına bir sağlık sorunu.” diyerek boşanma durumuna ve işletme sahibi kişilerin dükkânlarını kapatmak zorunda olduklarına değinmiştir.

Katılımcı 20: “İşsiz kalma korkusu. Girilen buhranlar ve ev geçindirememenin getirdiği hayal kırıklığı.” diyerek işsiz kalma korkusunu ve maddi yetersizlikten kaynaklanan psikolojik sorunlarından bahsetmiştir.

Araştırma çerçevesinde ikinci olarak yöneltilen soru ise “Asgari ücretle çalışan kişiler Covid-19’a bağlı yaşadığı maddi sorunlar doğrultusunda ne gibi sonuçlarla karşılaşmıştır? Bu sonuçlarla nasıl baş etmiştir? Devletin bir kurumuna başvurmuş mudur? Başvurduysa hangi hizmetleri almıştır? Aldığı hizmetlerden memnun kalmış mıdır?” dir. Cevaplar incelendiğinde 3 kişinin başvurup yardım aldığı, 7 kişinin ise başvurup geri dönüş alamadığı görülmektedir. Geri kalan 10 kişi ise herhangi bir yardıma başvurmadığını dile getirmiştir. Genel olarak memnuniyet düzeyinin düşük olduğu ve sorunlarla baş etmede yetersiz hissini hâkim olduğu anlaşılmıştır. Başvuruda bulunup geri dönüş alamayan kişiler durumlarını şu şekilde ifade etmiştir:

Katılımcı 17: “Başvurularda kayıtlı gayrimenkul araba gibi sadece bir tane sahip olursa da bir zenginlik göstergesi olarak görülmüş ve bu malların hali hazırda ödenen kredisi var mı bakılmamıştır. Devletimiz bize bir yardım yaparken sadece neyin var diye sormuş ne ödüyorsun dememiştir, bu da büyük bir problem oluşturmıştır.”

Katılımcı 18: “Maddi sorunlarla karşı karşıya kalan insanlar nihayetinde umduklarını değil artık buldukları ile yetinmeye çalıştılar. Onları bu soruna iten en büyük etkenin maddi yönden olması da devlet tarafından verilecek ya da verilecek maddi yardıma muhtaç bırakıldılar. Başvurulan hizmetle sözde bir yardımda bulunmuş olsa da günümüz yaşam standartlarının artması sebebiyle pek de yeterli olduğu söylenemez. İnsanların bu yönde başvurduğu hizmet de açığı tam olarak kapatamamıştır. Memnuniyetleri tam olarak olmuş söylenemez.”

Katılımcı 19 ise “Devletimiz pandemi sürecinde hiçbir ülkenin yapmadığı yardımları halkına yaptı. Kimine yetmiştir yetmemiştir, kimi memnun kalmıştır, kimi kalmamıştır şükür meselesi.” şeklinde tam tersi bir beyan ifade etmiştir.

Sorunlarla baş etme noktasında devletten yardım görmediğini aktaran kişiler; başkalarından borç aldıklarını, kredi kartından ödediklerini, bankadan borç aldıklarını ya da birikimlerini kullandıklarını ifade etmiştir.

Katılımcı 5: “Başvurduk bir sonuç elde edilmedi, sabrederek geçirdik.”

Katılımcı 6 ise “Faturalarımı ödeyemedim, kredi kartından karşılamaya çalıştım.” diyerek ifade etmiştir.

Araştırma sorusu üç kapsamında “Asgari ücretle çalışan kişiler covid-19’a bağlı yaşadığı psikolojik ve sağlık sorunlarını çözmek adına nasıl adımlar atmıştır? Devlete bağlı Toplum Sağlığı Merkezine başvurmuş mudur? Başvurduysa ne tarz hizmetler almıştır? Aldığı hizmetlerden memnun kalmış mıdır?” şeklinde sorular yöneltilmiştir. Verilen cevaplar

incelendiği takdirde katılımcılar arasında 1 kişi psikolojik destek aldığını, geri kalan kişiler ise sabrederek, dua ederek ve aileyle iletişim kurarak zaman geçirdiğini aktarmıştır. Katılımcılarda konuyla ilgili genel itibariyle olumsuz bir tutum hâkimdir.

Katılımcı 13: “Bir hizmet alamamışlardır, kendi kendilerini mutlu etmeye çalışmışlardır.”

Katılımcı 9: “Ailem ve çevremdekiler birbirimize gidemesek de sürekli telefon görüşmeleri yaptık. Bu zamana kadar hep kendimizi korumaya ve birbirimize yardım etmeye çalıştık, hiçbir yere psikolojik başvuruda bulunmadım.” diyerek kişilerin genellikle kendi kendine yetmeye çalıştığını ifade etmiştir.

Dördüncü soru “Asgari ücretle çalışan kişiler Covid-19’a bağlı yaşadığı sorunlara karşılık devlet sunduğu kısa çalışma ödeneği, işçinin fesih hakkı gibi hizmetlerden destek görmüş müdür? Eğer gördüyse bu destekler tam olarak nelerdir? Gördüğü desteklerden memnun kalmış mıdır?” olup verilen cevaplar incelendiğinde 5 kişi destek görmediğini dile getirirken, 3 kişi destek gördüğünü ancak memnun kalmadığını aktarmıştır.

Bu durumu **katılımcı 14** “Destek söz konusu olmuştur ama maddi bir destek rahatlatıcı bir durum meydana gelmemiştir.” şeklinde ifade etmiştir. **Katılımcı 8** de benzer şekilde “Memnun kalmamıştır. Çünkü desteklerin hepsi yetersizdir.” demiştir.

5 kişi destek gördüğünü ve memnun kaldığını dile getirmiştir. Memnuniyetlerini ise şu şekilde dile getirmiştir:

Katılımcı 7: “1100 TL destek aldım. Evet, memnun kaldım. Hiç aksatmadan yatırdılar.”

Geri kalan 7 kişi ise başvurular hakkında bir bilgi vermemiş olup genel olarak mevcut sistemi eleştirmiştir.

Katılımcı 1: “Bütün bu kuralları ortaya koyan devletin bilmediği bir şeyde işçilerin başındaki patronlar ne derse o olur kısa ve net. Hiçbir kuralın önemi yok patron ne derse o.”

Katılımcı 17 ise “Gördükleri desteklerde ikinci sınıf şirketler yani 50 kişinin altında çalışanı olan denetlenmesi zor olan şirketler kötüye kullanmıştır. Tam zamanlı çalıştırıp yarı zamanlı maaş yatırmışlar ve üstünü devlete ödetmişlerdir.” şeklinde düşüncelerini aktarmıştır.

Son soru olan beşinci soruya bakıldığında “Asgari ücretle çalışan kişilerin Covid-19’a bağlı yaşadığı sorunları gidermek için devlet kısa çalışma ödeneği, işçinin fesih hakkı, evden çalışma, işverenin iş sözleşmelerini fesih yasağı gibi düzenlemeler yapmıştır. Asgari ücretle çalışan kişiler bunlardan farklı olarak devletten hangi sorunlara nasıl hizmetler beklemektedir?” soruyla katılımcıların beyanları alınmıştır. Elde edilen bulgular; kişilerin büyük çoğunluğunun maddi destek talebinde bulunduğunu, ekonominin düzeltilmesi gerektiğini ve zamların durdurulmasını gerektiğini düşündüğünü kapsamaktadır.

Katılımcı 9: “Fahiş fiyat artışı pahalılık fiyatlara bir an önce dur denmeli. Örnek verecek olursak ev fiyatları, araç fiyatları, kiralık ev fiyatları, yeme içme ekmek yani 1 ekmek fiyatı 2.25 kuruş. İnsanların alım gücü kalmadı ama emekli ve çalışan işçilerin maaşları, özellikle asgari ücret ile geçimini sağlayan insanlar var, o zaman asgari ücret bu fiyatlara göre net ama net 4.000 tl olmalı. Maalesef ücret artıyor ama zamlar da yukarı çıkıyor, bir an önce ekonomi düzenlenmeli.” diyerek hem zamlardan hem de asgari ücretin yükseltilmesi talebinden bahsetmiştir.

Katılımcı 2: “Ailelere 1–2 defa para yardımı yapmak yerine bunu asgari ücrete 3–4 aylık olarak yansıtabilirdi. Sosyal devlet bugünlerde sosyal devletliğini yapamazsa ne zaman yapacak? Kredi

imkânlarını kolaylaştırıp ödemeleri erteleyerek bir çözüm yarattığı düşüncesinin sosyal devlet anlayışına bir faydası yok.”

Yalnızca **Katılımcı 18** bahsi geçen yardımların yeterli olduğunu söylemiş ve bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “*Pandemi sürecinin daha sağlıklı bir şekilde atlatmak için alınan önlemler arasında en iyileri sayılabilir bunlar.*”

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada yapılan görüşmeler ve neticesinde elde edilen bulgular doğrultusunda Covid-19 sürecinde asgari ücretli çalışanların sorunlarına ve devletin sunduğu sorunlara odaklanılmış, ilgili literatür eşliğinde sonuçlar desteklenmiştir.

Çalışma ile asgari ücretli çalışanların aile içi geçimsizlik ve maddi geçimsizlik sorunlarıyla karşı karşıya olduğu görülmektedir. Aile içi geçimsizlikle ilgili Göl Güven ve ark.’larının yaptığı nicel bir araştırmada, ebeveynlerin Covid-19 salgınından önce duygu durumlarını olumlu olarak ifade ettikleri ancak Covid-19 kısıtlamalarından sonra katılımcıların 3’te birinin bazı zamanlarda, diğer 3’te birinin ise çoğu zaman olumsuz ruh hali içerisinde olduğu ifade edilmiştir (2020: 7). Bu araştırmada da görüldüğü üzere, özellikle ebeveynlerin duygu durumlarındaki olumsuz yönlü değişim aile içindeki geçimsizlikleri tetiklemiştir. Aile içi geçimsizlikler, katılımcıların da değindiği gibi işten çıkarmalara bağlı olarak maddi geçimsizliğin bir uzantısı olarak da görülebilmektedir. Ayrıca Negiz, Yavuzçehre ve Yalçın yaptığı nicel bir çalışmada katılımcıların pandemi dolayısıyla %74,3’ü psikolojik, %76,5’i ekonomik, %88,8’i de sosyo-kültürel aktivitelere katılım yönüyle olumsuz etkilendikleri ortaya koyulmuştur (2021: 143).

Elde edilen bulgulara bakıldığında, katılımcılar arasında Covid-19 sürecinde sorunlarla baş etmede devlete başvurup geri dönüş almış kişilerin azınlıkta olduğu (3), başvurmuş ama geri dönüş almamış kişilerin görece daha fazla olduğu (7) fakat hiç başvurmamış kişilerin ise en çok oranda olduğu (10) görülmektedir. Bu durum sorunlarla baş etme hususunda devlet opsiyonunun daha az akla geldiği veya kendilerine devlet eliyle yardım edilmeyeceğine dair peşin bir hükme sahip oldukları şeklinde yorumlanabilmektedir. Ayrıca devletten gelen yardımlara karşı bir memnuniyetsizlik halinin hâkim olduğu da aktarılan ifadelerden anlaşılmaktadır. Yine Negiz ve ark.’larının yaptığı çalışmada katılımcıların %46,7’si Covid-19 sürecinde hükümetin politikalarını başarılı bulmadığını ifade etmiştir (2021: 143). Çalışma kapsamında yürütülen görüşmelerde ise yalnızca 4 kişi devletin yaptığı yardımlardan memnun kaldığını ifade etmektedir.

Elde edilen bulgulara bakıldığında, katılımcıların genel olarak bu olumsuz atmosferden ve yaşadıkları psikolojik buhrandan kendi kendilerini iyileştirmeye çalışarak kurtulmaya çalıştığı görülmektedir. Katılımcılardan sadece bir tanesinin profesyonel destek aldığı görülmektedir. Bu açıdan Covid-19 sürecinde yaşanan sıkıntılar ailelerin genel olarak bir geçimsizlik ortamında yaşamasına sebep olmaktadır. Ancak çelişen bir şekilde yaşanan bu sıkıntılarının yine aile desteği ile atlatılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Covid-19 pandemisi sürecinde kişilere devletin ekonomik tedbirlerinden yararlanıp yararlanılmadığı, eğer yararlanıldıysa memnun kalıp kalmadıkları sorulduğunda 8 kişi destek gördüğünü, 3 kişi ise gördüğü destekten memnun kalmadığını dile getirmiştir. Bunun aksine Özdemir Güzel’in yaptığı nitel bir çalışmada katılımcılar devletin sunduğu çözümlerden faydalandıklarını ve sunulan çözümlerden memnun olduklarını dile getirmiştir (2021: 1026).

Araştırmanın son sorusunda katılımcılara devlet tarafından yapılan yardımlar haricinde beklemedikleri yardımlar sorulmuş olup çoğunluğunun maddi destek beklediği, ülkenin ekonomisinin düzeltilmesine yönelik çalışmalarda bulunulması ve zamların durdurulması gerektiğini düşündükleri görülmüştür. Daha spesifik beklentiler arasında asgari ücretin 4.000 TL civarında olması gerektiği de dile getirilmiştir. (Çalışmanın verileri 2022 asgari ücretin belirlendiği tarihten önce olduğu için asgari ücret miktarı brüt 3.577 TL net 2.825 TL olarak ele

alınmalıdır.) Katılımcıların önemli bir kısmının maddi destek konusunda beklentisi bulunurken, Yılmaz'ın yaptığı nicel bir çalışmada ise işçilerin Covid-19 pandemisine bağlı olarak kaygı, stres seviyelerinde artış olduğu ve pandeminin hemen bitmeyeceğini düşündüklerinden ilgili kuruluşlardan psikolojik destek alma isteğinde oldukları görülmüştür (2020).

Covid-19 pandemi sürecinin dünyanın birçok yerinde pek çok farklı insanı etkilediği bilinirken bu kesimler arasında işçiler de yer almaktadır. Bu duruma çözüm olması amacıyla hükümetler tarafından küresel çapta bir dizi düzenleme yapılmaktadır. Bilhassa Covid-19 süreci boyunca devletler; hem üretimi hem de dağıtım sürecini düzenleyen ve ayakta tutan bir misyon üstlenmiştir. Bu açıdan temel gayeleri yurttaşlarının ve işletmelerin mağduriyetini en aza indirmek ve Covid-19 süreci bittikten sonra ekonominin düzenlenmesi için gerekli tedbirleri almak şeklinde ifade edilebilmektedir. Ancak yapılması öngörülen değişiklikler ve politikaların ne şekilde ilerleyeceği hususunda çalışanlarla ve çalışanların yasal temsilcileriyle birlikte çalışılması önem arz etmektedir.

Devletin salgın sürecinde çalışma hayatına dair aldığı önlemler arasında telafi çalışması yaptırılması, iş görmenin kısmi süreli olarak yerine getirilmesi, işverenin iş sözleşmelerini fesih yasağı, işçinin fesih hakkı, işçinin ücretli veya ücretsiz izne ayrılması, evden çalışma yapılması, kısa çalışma ödeneği verilmesi yer almaktadır. Bu çalışmada konuya ilişkin olarak devlet eliyle alınan önlemler, asgari ücretli çalışanların süreç içerisinde yaşadıkları ve mevcut beklentileri esas alınmıştır. Elde edilen veriler, bulgular ve tartışma bölümünde okuyucuya sunulmuştur. Araştırma neticesinde olağanüstü hallerde sosyal devlet anlayışına daha çok ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır. Ek olarak Covid-19 pandemi süreci sebebiyle uzun bir dönem maddi sıkıntı yaşamış olan toplumlara ayakta tutmaya yönelik daha fazla iyileştirici önlem alınması gerektiği görülmüştür. Yapılan yardımların ise toplumun her bireyine ulaşacak şekilde kapsayıcı olması ve yardımlar hakkında yapılan incelemelerin daha periyodik şekilde yürütülmesi gerektiği önerilmektedir.

Kaynakça

- Akgül, O., (2016). Türkiye'de Asgari Ücretin Mahzurlu Alanları ve Öneriler. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 5(12), 96-127.
- Aslan, G. (2019) Türkiye'de Asgari Ücretli Çalışan Sayısı ve Ücret Seviyelerinin Değişimi (2003-2017 Hanehalkı İşgücü Anketleri Veri Analizi). *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9 (1), 141-159.
- Aydın U. (2020). Covid-19 Pandemisi; İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Alanında Yarattığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(2), 181-214
- Balci, Y. ve Çetin, G. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinin Türkiye'de İstihdama Etkileri ve Kamu Açısından Alınması Gereken Tedbirler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 40-58.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2022). Asgari Ücret. <https://www.csgeb.gov.tr/asgari-ucet/asgari-ucet-2021/>
- Deloitte, C. (2020). Küresel Covid-19 Salgınının Türkiye'de Farklı Kategorilere Etkileri, <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/human-capital/covid-19-calisanlara-ve-calisma-hayatina-olasi-etkileri.pdf>
- Erdem, Z. (2004), *Tele Çalışma*, İstanbul: Filiz Yayınları.
- Eroğlu, E. (2020). Covid-19'un Ekonomik Etkisinin ve Pandemiyle Mücadele Sürecinde Alınan Ekonomik Tedbirlerin Değerlendirilmesi. *International Journal of Public Finance*, 5(2),

211-236.

- Eser, B. Y. ve Terzi, H. (2008). Türkiye’de Asgari Ücret: Sorunlar Öneriler. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(1), 129-143.
- Eser, D. (2022). Covid-19 Küresel Salgın Döneminde Ücretin Korunması. *Dokuz Eylül University Journal of Graduate School of Social Sciences*, 24(1)
- Gentilini, U., Almenfi M. ve Orton, I. (2020). Social Protection and Jobs Responses to COVID–19: A Real-Time Review of Country Measures. <http://www.ugogentilini.net/wpcontent/uploads/2020/03/global-review-of-socialprotection-responses-to-COVID-19-2.pdf>,
- Göl Güven, M., Şeker, V., Erbil, F., Özgünlü, M., Alvan, G. ve Uzunkök, B. (2020). Covid-19 Pandemisinin Aile Yaşantısına Yansımaları (Covid-19 Aile) Rapor-2 *Date Of Access*, 29, 20-0001.
- İşkur (2022). Kısa Çalışma Ödeneği. <https://www.iskur.gov.tr/isveren/kisa-calisma-odeneği/genel-bilgiler/>
- Kara, E. (2020). Covid–19 Pandemisi: İşgücü Üzerindeki Etkileri ve İstihdam Tedbirleri. *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 269-282.
- Karadoğan, E. (2021). Covid–19 Pandemisinde İşçilerin Çalışma Koşullarının ve Alınan Önlemlerin AVM İşçilerine Yönelik Bir Alan Çalışması Üzerinden Değerlendirilmesi. *Mülkiye Dergisi*, 45(2), 449-493.
- Kılıç C. ve Karapınar, D. Ç. (2021). Göçmen Kadınların Erzurum’da Yaşadığı Göçmenlik Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(9), 937-951.
- Korkmaz, A. (2004). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Türkiye’de Asgari Ücret: 1951-2003. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), 53-71.
- Korkmaz, A. V. (2020). COVID-19’un İşçiler Üzerindeki Etkileri Ve Bir Dizi Çözüm Önerileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 114-132.
- Negiz, N., Yavuzçehre, P. S. ve Yalçın Ö. (2021). Covid–19 Sürecinde Kentler Ve Kentliler: Yaşananlar ve Beklentiler Üzerine Tespitler (Göller Bölgesi Bulguları). *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 39(Covid 19 Özel Sayısı), 135-153.
- Öçal, M. ve Karaalp-Orhan, H.S. (2018). “Asgari Ücret Uygulamasının Tarihsel Gelişimi ve Türkiye-AB Ülkeleri İçin Karşılaştırmalı Bir Analiz”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(3), 649–650.
- Özdemir, G. S. (2021). Beş Yıldızlı Otel Çalışanlarının Covid-19 Sürecini Değerlendirmesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*; 5(2), 1018–1033.
- Özdemir, H., Atak, O. ve Hatıper, Z. (2020). Koronavirüs (Covid–19) Küresel Salgını Dolayısıyla Türkiye ve Bazı Gelişmiş Ülkelerde Alınan Ekonomik Ve Mali Tedbirler. *Vergi Raporu*, (248), 186-200.
- Özkiraz, A., ve Talu, N. (2008). Sendikaların Doğuşu; Türkiye Ve Batı Avrupa Ülkeleri Karşılaştırması. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 108-126.

- Russo, C., Souza, CM., I. Bolognini, N. ve Fregni, F. (2017). Safety Review Of Transcranial Direct Current Stimulation In Stroke. *Neuromodulation: Technology At The Neural Interface*. 20(3), 215–222.
- Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- T.C. Sağlık Bakanlığı (2022). Covid-19 Nedir? <https://covid19.saglik.gov.tr/tr-66300/covid-19-nedir-.html>
- T.C. Resmî Gazete Asgari Ücret Yönetmeliği. (2004). Sayı: 25540, *Başbakanlık Basımevi*, Ankara.
- Wikipedia (2022.). Asgari Ücret. https://tr.wikipedia.org/wiki/Asgari_%C3%BCcret.
- Wikipedia (2022). Pandemi. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Pandemi>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, B. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinin Çalışanlar Üzerine Etkisi: Kamu Sektöründe Çalışanlar Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma. *Third Sector Social Economic Review*, 55(3), 1724-1740.
- Yolvermez, B. (2020). Türkiye'de Asgari Ücret Sorunlarına İlişkin Bir Değerlendirme. *Çalışma ve Toplum*, 67(4).
- Yücel, K. G. (2019). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Asgari Ücret Uygulamasının Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi. *Politik Ekonomik Kuram*, 3(2), 338-364.
- Yürekli, S. (2020). Çalışma Hayatında Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Etkileri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(38), 34-61.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Toplumsal Politika Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Yazarlar etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

Kurul adı: İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Tarih: 9 Aralık 2021

No: 2021/294